

Ενημερωτικό κείμενο πολιτικής

Οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης, Ελλάδα. Προτάσεις για στρατηγικές περιφερειακής ανάπτυξης

Δρ. Άννα Τριανταφυλλίδου και Δρ. Ντία Αναγνώστου
Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερική Πολιτικής
ΕΛΙΑΜΕΠ

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

anna@eliamep.gr ή danagnos@eliamep.gr

Αυτό το σύντομο κείμενο πολιτικής προετοιμάστηκε για το ερευνητικό πρόγραμμα EUROREG που χρηματοδοτείται από την Ε.Ε., αριθ. σύμβασης CIT2-CT-2003-506019, 2004-2007.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Στην παραμεθόρια περιοχή της Δυτικής Θράκης στην Βορειοανατολική Ελλάδα υπάρχει ένας ολιγάριθμος αλλά σημαντικός πληθυσμός περίπου 120.000 μουσουλμάνων, οι οποίοι συμβιώνουν στην περιοχή μαζί με την χριστιανική πλειοψηφία. Στόχος του ερευνητικού προγράμματος EUROREG ήταν να εξετάσει εάν οι αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στις περιφέρειες, η έμφαση δηλαδή στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην προστασία των μειονοτήτων μέσα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: α) προωθούν την πολιτική και οικονομική ενσωμάτωση των μειονοτήτων μέσα σε ένα πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς επίσης και τη δια-κοινοτική συνεργασία, και β) συμβάλλουν σε σχετική εξασθένηση της εθνικιστικής πολιτικής. Σχετικά με το τελευταίο σημείο, η υπόθεση εργασίας ήταν ότι στο πλαίσιο των αλλαγών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, τα συμφέροντα, αλλά και η ταυτότητα των μειονοτήτων και των πλειονοτήτων, προσανατολίζονται όλο και περισσότερο προς την κοινωνικό-οικονομική ολοκλήρωση, την πολιτική ισότητα και συμμετοχή, σε αντίθεση με την επιδίωξη της εθνική αλληλεγγύης και απομόνωσης.

Κύρια συμπεράσματα:

Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης (ΚΠΣ) έχουν διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στη βελτίωση της περιφερειακής οικονομικής υποδομής μέσω δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων. Κατά αυτόν τον τρόπο, έχουν επηρεάσει έμμεσα τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και τις ευκαιρίες της μειονότητας. Όμως, η έλλειψη τεχνογνωσίας μεταξύ των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης περιορίζει την πρόσβαση των μειονοτικών πληθυσμών στα προγράμματα αυτά.

Παρά την έλλειψη συστηματικών αποδείξεων τεκμηρίωσης, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι **οι περισσότεροι πόροι των τριών ΚΠΣ έχουν επενδυθεί στις νότιες περιοχές της Δ. Θράκης που κατοικούνται από χριστιανούς**, σε αντίθεση με τις βόρειες περιοχές των νομών Ροδόπης και Ξάνθης που κατοικούνται από μουσουλμάνους. Συνεπώς, **τα ΚΠΣ έχουν μια παράδοξη επίδραση:** δημιουργούν ένα περαιτέρω χάσμα μεταξύ αφενός των μεγάλων δήμων και αστικών περιοχών που κατοικούνται τόσο από πλειονοτικούς όσο και από μειονοτικούς πληθυσμούς και αναπτύσσονται, και αφετέρου, των ορεινών κοινοτήτων που κατοικούνται από μειονοτικούς πληθυσμούς και παραμένουν απομονωμένες και περιθωριοποιημένες, αδυνατώντας να συμμετάσχουν στη συνολική διαδικασία ανάπτυξης της περιοχής.

Τα αίτια της διαφοροποίησης στην κατανομή των πόρων μεταξύ των χριστιανών του Νότου και των μουσουλμάνων του Βορρά, καθώς επίσης και η περιορισμένη συμμετοχή της μειονότητας στα προγράμματα, αποδίδονται **στην κληρονομιά του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού και στις κοινωνικές ιδιαιτερότητες της μουσουλμανικής κοινότητας.** Μερικοί μειονοτικοί που έδωσαν συνέντευξη αποδίδουν την προαναφερθείσα διαφοροποίηση **στη σκόπιμη ή σιωπηλή διάκριση** που κάνουν οι ελληνικές αρχές.

Μερικά μέλη της μειονότητας αισθάνονται παρατεταμένη δυσπιστία προς τα ελληνικά πολιτικά κόμματα, τα οποία αρνούνται ή αποφεύγουν να αναγνωρίσουν το δικαίωμα αυτό-προσδιορισμού της εθνικής τουρκικής μειονότητας. Παρ' όλα αυτά, **η συμμετοχή και η συνεργασία των Τούρκων-μουσουλμάνων με τα ελληνικά κόμματα είναι πιο εκτενής σε σχέση με το παρελθόν.** Το στοιχείο που θεωρείται «καινούργιο» στην πολιτική τακτική της μειονότητας στην Θράκη είναι η εκδήλωση μιας εθνικής τουρκικής ταυτότητας παράλληλα με την επιδίωξη ένταξης στην ελληνική κοινωνία. Οι τοπικοί εκπρόσωποι της μειονότητας

αναγνωρίζουν την **σημασία του ευρωπαϊκού πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Η μειονότητα δείχνει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) από ότι στο ελληνικό κράτος αλλά ακόμη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην Τουρκία.

Οι πολιτικές μας προτάσεις όσον αφορά τις στρατηγικές περιφερειακής ανάπτυξης περιλαμβάνουν τα εξής:

Διαφάνεια στις ανακοινώσεις και τη διάδοση των πληροφοριών σχετικά με τις αιτήσεις για χρηματοδότηση. Μεγιστοποίηση της διαφάνειας σχετικά με τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων, την έγκριση, επιλογή και κατανομή των πόρων. Ενίσχυση της διγλωσσίας στις δημόσιες υπηρεσίες. Ανάθεση πόρων περιφερειακής ανάπτυξης για διά-κοινοτικά προγράμματα. Τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στις στρατηγικές που στοχεύουν στην επίλυση έντονων προβλημάτων των ορεινών περιοχών και περιοχών που κατοικούνται κατά μεγάλο μέρος από μειονοτικούς πληθυσμούς στις βόρειες περιοχές των νομαρχιών Ξάνθης και Ροδόπης.

Οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης στην Ελλάδα

Στην παραμεθόρια περιοχή της Δυτικής Θράκης στην Βορειοανατολική Ελλάδα ζει ένα μικρός, αλλά σημαντικός πληθυσμός, περίπου 120.000 μουσουλμάνων, οι οποίοι συμβιώνουν με την πλειοψηφία Ελλήνων χριστιανών. Η περιοχή της Θράκης συνορεύει ανατολικά με την Τουρκία και βόρεια με τη Βουλγαρία. Στα βόρεια σύνορα, στις νότιες και νότιο-ανατολικές περιοχές της Βουλγαρίας, ζούν εδαφικά συγκεντρωμένες Τούρκικες κοινότητες που αποτελούν μια αρκετά μεγάλη μερίδα της Τούρκικης μειονότητας της χώρας. Η Θράκη είναι μέρος της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, και αποτελείται από τρεις νομαρχίες, την Ξάνθη, την Ροδόπη και τον Έβρο. Μια από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της ελληνικής οικονομίας, η Θράκη ανήκει στην περίπτωση των «διπλών περιφερειών» και ταξινομείται στο κατώτο όριο της κλίμακας της Ε.Ε. για το κατά κεφαλήν εισοδήμα και την συνολική ανάπτυξη.

Περιλαμβάνοντας άτομα τουρκικής προέλευσης, Αθιγγάνους (Ρόμα) και Πομάκους, οι Μουσουλμάνοι της Θράκης συνυπάρξαν πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως μια θρησκευτική κοινότητα, χαρακτηριστικό στοιχείο του Οθωμανικού συστήματος *μιλέτ* (millet). Από τη δεκαετία του '50, ωστόσο, έχουν μετασχηματιστεί σε μια μειονότητα με εθνική συνείδηση. Μάλιστα τα τελευταία είκοσι χρόνια έχουν κινητοποιηθεί για να δηλώσουν μια κοινή τουρκική ταυτότητα. Αυτό το γεγονός έχει προκαλέσει σημαντική ρήξη με τις ελληνικές αρχές που σύμφωνα με την Συνθήκη της Λοζάνης του 1923, αναγνωρίζουν επίσημα μια «μουσουλμανική μειονότητα».

Παρά τη μετάβαση της Ελλάδας σε δημοκρατία το 1974, οι σχέσεις του κράτους με τη μειονότητα της Θράκης επιδεινώθηκαν λόγω της κρίσης με την Τουρκία και μιας σειράς περιοριστικών μέτρων που έλαβαν οι ελληνικές κυβερνήσεις, στερώντας βασικά κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα από τον μουσουλμανικό πληθυσμό. Ως αντίδραση, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 η μειονότητα κινητοποιήθηκε πολιτικά βάσει του τουρκικού εθνικισμού.

Προβληματισμένη λόγω των ταραχωδών συνθηκών στη Θράκη, η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε το 1991 να καταργήσει τα περιοριστικά μέτρα και ανήγγειλε μια νέα προσέγγιση της μειονότητας που χαρακτηρίζεται από «ισονομία και ισοπολιτεία». Αυτή η καινούργια προσέγγιση πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά μέσω μιας νέας στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης για τις παραμεθόριες περιοχές, η οποία προωθήθηκε με τα *Συμπεράσματα της Διά-κομματικής Επιτροπής για τις παραμεθόριες περιοχές* που υποβλήθηκαν στο Ελληνικό Κοινοβούλιο το 1992.

Παρά το γεγονός ότι ο επαναπροσανατολισμός της κυβερνητικής πολιτικής σχετικά με τα δικαιώματα της μειονότητας και την ενσωμάτωση της σε στρατηγικές περιφερειακής ανάπτυξης δεν παρακινήθηκε άμεσα από την ΕΕ, είναι σίγουρο ότι δεν θα είχε λάβει χώρα εκτός του πλαισίου της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της Ελλάδας.

Οι αλλαγές στην μειονοτική πολιτική συνέπεσαν με την ενδυνάμωση των διαδικασιών ολοκλήρωσης και με την μεταφορά αυξανόμενων πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία προς στην Ελλάδα. Οι εν λόγω πόροι κατανεμήθηκαν στη Θράκη, μια παραμεθόρια περιοχή στρατηγικής σημασίας στην μετά-ψυχροπολεμική εποχή στα Βαλκάνια, στηρίζοντας εντατικές προσπάθειες ανάπτυξης και επενδύσεις που αφορούσαν τις υποδομές.

Από τα 13 προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης για τις περιόδους 1989-93, 1994-9, και 2000-2006, η Ανατολική Μακεδονία και η Θράκη έλαβε την τρίτη πιο σημαντική χρηματοδότηση στην Ελλάδα (μετά από τα μεγάλα αστικά κέντρα, την Αθήνα/Αττική και την Θεσσαλονίκη στην Κεντρική Μακεδονία).

Εξίσου σημαντικές για τις υποεθνικές δομές της Ελλάδας, εάν όχι σημαντικότερες, υπήρξαν οι θεσμικές επιπτώσεις των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ. Από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 και ύστερα, μια σειρά από μέτρα που ληφθήκαν από την ελληνική κυβέρνηση σε τοπικό, νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τα διαρθρωτικά ταμεία. Οι σχετικές μεταρρυθμίσεις οδήγησαν στη δημιουργία αιρετής περιφερειακής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, αλλά αμφισβητήθηκαν έντονα στη Θράκη λόγω των επιπτώσεών τους στις εθνικές σχέσεις στην περιοχή. Μέρος της επίδρασης τους στην ενίσχυση της μειονότητας εξουδετερώθηκε από τη δημιουργία δύο υπερνομαρχιών που ενσωμάτωσαν τις κατά πλειοψηφία μουσουλμανικές νομαρχίες της Ξάνθης και της Ροδόπης στις «χριστιανικές» νομαρχίες της Καβάλας και του Έβρου αντίστοιχα, ενισχύοντας έτσι τις δύο χριστιανικές περιοχές και εμποδίζοντας την εκλογή ενός μουσουλμάνου νομάρχου.

Η έρευνα EUROREG στην Δυτική Θράκη

Σκοπός της έρευνας EUROREG ήταν να εξετάσει εάν τα μειονοτικά δικαιώματα και τα δικαιώματα στην περιφέρεια διαφοροποιούνται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης:

- α) προωθούν την πολιτική και οικονομική ενσωμάτωση των μειονοτήτων στα πλαίσια ανάπτυξης, καθώς επίσης και διά-κοινοτική συνεργασία, και
- β) ενισχύουν την σχετική αποδυνάμωση της εθνικιστικής πολιτικής, με το ενδιαφέρον και την ταυτότητα των μειονοτήτων και της πλειονότητας να εστιάζεται όλο και περισσότερο στην κοινωνικό-οικονομική ολοκλήρωση, στην πολιτική ισότητα και συμμετοχή, σε αντιπαράθεση με την εθνική αλληλεγγύη.

Σε αυτό το ενημερωτικό κείμενο πολιτικής, παρουσιάζουμε τα κύρια συμπεράσματα της εμπειρικής έρευνας τα οποία, εν μέρει, υποστηρίζουν την πρώτη υπόθεση εργασίας. Από τη δεκαετία του '90 η εθνική πολιτική στη Θράκη έχει γίνει πιο μετριοπαθής. Συγχρόνως, διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές στην αντίληψη των δικαιωμάτων και της ιθαγένειας από τους μουσουλμάνους και τους χριστιανούς της Θράκης. Στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, οι εθνικές και πολιτιστικές διαφορές στη Θράκη παραμένουν εμφανείς, όμως, φαίνεται να διευρύνονται και να αποκτούν διαφορετικό περιεχόμενο και σημασία σε σύγκριση με τη δεκαετία του '80.

Η εμπειρική μας έρευνα βασίστηκε σε εκτεταμένη αναζήτηση δευτερευόντων πηγών (βιβλιογραφία, πολιτικά έγγραφα, τοπικά και εθνικά ΜΜΕ) και σε 35 ποιοτικές συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν την άνοιξη, το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 2005 με πολιτικούς αντιπροσώπους της μειονότητας και της πλειονότητας, αλλά και με επιχειρηματίες. Στην επιλογή μας προσπαθήσαμε να εξασφαλίσουμε μια ισορροπία φύλου και ηλικίας. Τα λεπτομερή συμπεράσματα της μελέτης είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του EUROREG:

<http://www.eliamep.gr/eliamep/content/Folder.aspx?d=11&rd=5565300&f=1320&rf=1728296600&m=-1&rm=0&l=1>.

Κύρια συμπεράσματα όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις των οργάνων της υποεθνικής και τοπικής αυτοδιοίκησης και την συμμετοχή της μειονότητας

Ο μετασχηματισμός του **Νομαρχιακού Συμβουλίου** σε άμεσα αιρετό όργανο οδήγησε σε εκδημοκρατισμό της περιφερειακής πολιτικής και διευκόλυνε **τη συμμετοχή και την αντιπροσώπευση της μειονότητας**. Η περιφερειακή αυτοδιοίκηση εισήγαγε ισχυρές πιέσεις

για να αποδείξει ότι υπάρχει ανταπόκριση στα τοπικά προβλήματα που διχάζουν τις δύο κοινότητες. Με σκοπό να προσελκύσουν τους ψήφους των μουσουλμάνων, οι νομάρχες και το Νομαρχιακό Συμβούλιο άρχισαν να καταβάλουν προσπάθειες για να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις μεταξύ των μουσουλμάνων του Βορρά και των χριστιανών των νοτίων περιοχών.

Η εισαγωγή της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης το 1994 προετοίμασε το έδαφος για **στενότερη πολιτική συνεργασία των χριστιανών με τους μουσουλμάνους στις τοπικές κομματικές δομές**. Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα επιδίωξαν να προσελκύσουν μειονοτικούς υποψηφίους για τις νομαρχιακές και τις τοπικές εκλογές και με αυτό τον τρόπο να τους ενσωματώσουν στις αποκεντρωμένες δομές. Στην νομαρχία Ροδόπης δέκα από τα είκοσι πέντε μέλη του νομαρχιακού συμβουλίου είναι Τούρκοι μουσουλμάνοι. Στην Ξάνθη ο αριθμός τους ανέρχεται σε τρεις από είκοσι πέντε μέλη.

Σε τοπικό επίπεδο, η μειονότητα εκλέγει τους αντιπροσώπους της ως μέλη των δημοτικών συμβουλίων, δημάρχους και προέδρους κοινοτήτων. Από το 1999, η πολιτική θέση των τοπικών αντιπροσώπων έχει ενισχυθεί με τη δημιουργία μεγαλύτερων δήμων λόγω συγχώνευσης των μικρότερων κοινοτήτων (μεταρρύθμιση *Καποδίστριας* της τοπικής αυτοδιοίκησης). Στην νομαρχία Ξάνθης, ο Αντινομάρχης, ένας δήμαρχος (της Μύκης, η νομαρχία περιλαμβάνει έξι δήμους συνολικά), και τέσσερις Πρόεδροι κοινοτήτων (Θερμών, Σατρών, Κοτύλης, Σελέρου) προέρχονται από τη μειονότητα. Στην νομαρχία Ροδόπης, ο Αντινομάρχης, τέσσερις δήμαρχοι (Αρριανών, Σαλπών, Σώστου και Φιλλύρας, η νομαρχία περιλαμβάνει εννέα δήμους συνολικά), και τρεις Πρόεδροι κοινοτήτων (Κέχρου, Αμαξιάδων και Οργάνης) είναι επίσης μουσουλμάνοι.

Η ύπαρξη των κοινοτήτων στη Θράκη, ο αδύναμος κρίκος της τοπικής αυτοδιοίκησης και φαινόμενο σπάνιο σε άλλα μέρη της Ελλάδας, κληρονομείται από το προηγούμενο σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης και αφορά αποκλειστικά περιοχές που κατοικούνται από μουσουλμάνους. Λόγω έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού και τεχνογνωσίας για την παρακολούθηση και εφαρμογή προγραμμάτων, οι κοινότητες είναι ανίκανες να εκμεταλλευτούν τους πόρους που είναι διαθέσιμοι μέσω των κοινοτικών διαρθρωτικών ταμείων (ΚΠΣ).

Παρά τις συνεχείς (πραγματικές ή αντιληπτές) διακρίσεις, **οι θεσμικές νομαρχιακές μεταρρυθμίσεις** έχουν διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην πολιτική ένταξης των Τούρκων μουσουλμάνων στην κοινωνία. Έχουν ασκήσει σημαντική επίδραση **στην ενίσχυση της θέσης των μελών της μειονότητας ως ισότιμων πολιτών**, και στην διάδοση μιας αίσθησης εμπιστοσύνης προς τα ελληνικά κρατικά όργανα.

Από τις συνεντεύξεις που πήραμε προκύπτει μια **ευρεία υποστήριξη για αποκέντρωση** τόσο από άτομα της μειονότητας όσο και από άτομα της πλειονότητας. Η σχετική σύγκλιση των απόψεων δεν παίρνει όμως καμιά πολιτική διάσταση, ούτε μεταφράζεται σε κοινές πρωτοβουλία των δύο ομάδων. Η υποστήριξη για αποκέντρωση είναι μάλλον θεωρητική και δεν απεικονίζει κανένα κοινό διά-κοινοτικό ενδιαφέρον σε περιφερειακό επίπεδο.

Ο περιορισμός των αρμοδιοτήτων σε νομαρχιακό επίπεδο τα τελευταία χρόνια και η μεταφορά τους στην περιφερειακή αυτοδιοίκηση, όπως και η ύπαρξη διευρυμένων νομαρχιών, πιθανόν να αποτελέσουν ένα βήμα «προς τα πίσω», που θα διατηρήσει τον σκεπτικισμό της μειονότητας και την δυσπιστία προς το ελληνικό κράτος και τους χριστιανικούς πολιτικούς αντιπροσώπους της πλειονότητας.

Συνοπτικά, τα συμπεράσματά μας δείχνουν ότι οι μεταρρυθμίσεις στην τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση έχουν ενισχύσει την συμμετοχή της μειονότητας στη Θράκη. Έχουν συμβάλει στον εκδημοκρατισμό της τοπικής πολιτικής και έχουν μειώσει το χάσμα στις διά-κοινοτικές σχέσεις. Αντίθετα, οι προσπάθειες περιορισμού αρμοδιοτήτων της υποεθνικής διακυβέρνησης έχουν ενισχύσει τη δυσπιστία και το σκεπτικισμό της μειονότητας.

Κύρια συμπεράσματα όσον αφορά την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνικοοικονομική θέση της μειονότητας

Τα διαρθρωτικά ταμεία έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις δημόσιες και τις ιδιωτικές επενδύσεις, βελτιώνοντας την περιφερειακή οικονομική υποδομή. Κατά αυτόν τον τρόπο, έχουν επηρεάσει έμμεσα τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και ευκαιρίες της μειονότητας. Παραδείγματος χάρη, η κατασκευή μεγάλων δημόσιων έργων, όπως η Εγνατία οδός, καθώς επίσης και έργα μικρότερης εμβέλειας όπως η οικοδόμηση συστημάτων αποχέτευσης και παροχής νερού έχουν αναβαθμίσει την υποδομή της περιοχής και επιδράσει θετικά σε ολόκληρο τον πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένης της μειονότητας.

Συγχρόνως όμως, η έλλειψη τεχνογνωσίας των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα στις κατοικημένες από μειονότητες περιοχές, σχετικά με τη διαδικασία αναζήτησης αναπτυξιακών κονδυλίων από περιφερειακούς θεσμούς έχει περιορίσει την πρόσβαση σε αυτά. Στην πραγματικότητα, παρά την αυξανόμενη εισροή αναπτυξιακών κονδυλίων στη Θράκη και την είσοδο αντιπροσώπων της μειονότητας στους θεσμούς της τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, **η ένταξη των Τούρκων μουσουλμάνων στην οικονομία της περιοχής είναι περιορισμένη μέχρι στιγμής.**

Μέχρι πρόσφατα, παρά την ύπαρξη σημαντικών ευκαιριών, **η συμμετοχή των μειονοτικών στα προγράμματα ανάπτυξης** απευθυνόμενα στους ιδιωτικούς μικροεπιχειρηματίες, με σκοπό την έναρξη, επέκταση ή αναβάθμιση μίας επιχείρησης, **ήταν περιορισμένη.** Χρηματοδοτούμενα κατά μεγάλο βαθμό από τα ΚΠΣ, τα προγράμματα έχουν ανταγωνιστική βάση και διατίθενται μέσω διαδικασιών υποβολής, αξιολόγησης, και έγκρισης.

Παρά την έλλειψη συστηματικών στοιχείων τεκμηρίωσης, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι **οι περισσότεροι πόροι των τριών ΚΠΣ έχουν επενδυθεί στις νότιες περιοχές της Δ. Θράκης που κατοικούνται από χριστιανούς,** σε αντίθεση με τις βόρειες περιοχές των νομών Ροδόπης και Ξάνθης που κατοικούνται από μουσουλμάνους. Σε αντίθεση με τις κατοικημένες από τη μειονότητα βόρειες ορεινές περιοχές, όπου τα κονδύλια χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή βασικών υποδομών όπως ασφάλτωση δρόμων και εγκατάσταση συστημάτων παροχής νερού, η προϋπάρχουσα υποδομή στις περιοχές όπου κατοικούν χριστιανοί συνέβαλε σε μια καλύτερη αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων.

Από αυτή την άποψη, **τα ΚΠΣ φαίνεται να έχουν μια παράδοξη επίδραση:** δημιουργούν ένα περαιτέρω χάσμα μεταξύ αφενός, των μεγάλων δήμων και αστικών περιοχών που κατοικούνται τόσο από πλειονοτικούς όσο και από μειονοτικούς πληθυσμούς και αναπτύσσονται, και αφετέρου, των ορεινών κοινοτήτων που κατοικούνται από μειονοτικούς και παραμένουν απομονωμένες και περιθωριοποιημένες, ανίκανες να συμμετάσχουν στη συνολική διαδικασία ανάπτυξης της περιοχής.

Η διαφοροποίηση στην κατανομή των πόρων μεταξύ των χριστιανών του Νότου και των μουσουλμάνων του Βορρά και η περιορισμένη συμμετοχή των μειονοτικών στα προγράμματα οφείλονται επίσης **στην κληρονομιά του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού, καθώς και στις κοινωνικές ιδιαιτερότητες της μουσουλμανικής κοινότητας.** Λόγω της οικονομικής περιθωριοποίησής τους στο παρελθόν και της απασχόλησής τους κυρίως στον τομέα παραγωγής καπνού, οι περισσότεροι μειονοτικοί δεν έχουν το πρόσθετο ιδιωτικό κεφάλαιο που απαιτείται από τα προγράμματα. Επιπλέον, οι μειονοτικοί που κατοικούν στον ορεινό Βορρά δεν κατέχουν τίτλους ιδιοκτησίας γης, γεγονός που αποτελεί προϋπόθεση για τη συμμετοχή στα αναπτυξιακά προγράμματα.

Κάποιοι από τους μειονοτικούς που έδωσαν συνέντευξη αποδίδουν την προαναφερθείσα διαφοροποίηση **στη σκόπιμη ή σιωπηλή διάκριση** που κάνουν οι ελληνικές αρχές. Υπογραμμίζουν ότι οι πληροφορίες και η καθοδήγηση από τις κεντρικές και τοπικές αρχές κατευθύνονται προς τον πλειονοτικό πληθυσμό και τους πλειονοτικούς

κοινωνικούς παράγοντες. Οι μειονοτικοί επιχειρηματίες και οι μειονοτικές οργανώσεις είτε δεν ενημερώνονται, είτε ενημερώνονται λίγες μέρες πριν την λήξη της προθεσμίας για ευκαιρίες χρηματοδότησης. Ωστόσο, είναι ασαφές εάν αυτό συμβαίνει λόγω μιας σκόπιμης κυβερνητικής πολιτικής ή ως συνέπεια κάποιας 'συνομοσίας' τοπικών ενδιαφερόντων.

Η κοινωνικοοικονομική θέση της μειονότητας παραμένει ευπαθής λόγω της μείωσης των γεωργικών επιχορηγήσεων και της βαθμιαίας αφαίρεσής τους από την καπνό-παραγωγή. Παρά τα αυξανόμενα κονδύλια, οι υποεθνικές αρχές δεν κατάφεραν να δημιουργήσουν εναλλακτικές θέσεις εργασίας και εναλλακτικές του καπνού μορφές καλλιέργειας.

Κύρια συμπεράσματα όσον αφορά την μειονοτική πολιτική

Παρά τις ενισχυμένες ευκαιρίες για οικονομική και πολιτική συμμετοχή, **οι πολιτική δράση της μειονότητας βάσει της Τουρκικής εθνικής ταυτότητας δεν έχει μειωθεί κατά πολύ.** Πάντως, η αδιάλλακτη φύση του τουρκικού εθνικισμού που χαρακτήρισε την πολιτική της μειονότητας της Θράκης στη δεκαετία του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90 φαίνεται να έχει χάσει την έντασή της.

Παρότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων 15 ετών, τα μέλη της μειονότητας έχουν προσχωρήσει όλο και περισσότερο στα ελληνικά πολιτικά κόμματα ως υποψήφιοι σε τοπικές, νομαρχιακές και εθνικές εκλογές, δεν υπάρχει συνεπής και σταθερή ταύτιση με αυτά. Οι πολιτικό-ιδεολογικές διαφορές των ηγετών της μειονότητας (δήμαρχοι των κοινοτήτων, μέλη του Νομαρχιακού Συμβουλίου, μέλη των οργανώσεων, κλπ.) εξαφανίζονται όταν συνέρχονται στην ανεπίσημη Συμβουλευτική Επιτροπή της μειονότητας βάσει της εθνικής Τουρκικής ταυτότητας (η Επιτροπή ιδρύθηκε από το Τουρκικό Προξενείο της Κομοτηνής στην δεκαετία του '80 και είναι εν λειτουργία). **Μερικά μέλη της μειονότητας αισθάνονται μια παρατεταμένη δυσπιστία προς τα ελληνικά πολιτικά κόμματα** που αρνούνται ή αποφεύγουν να αναγνωρίσουν το δικαίωμα αυτό-προσδιορισμού της εθνικής τουρκικής μειονότητας. Παρ'όλα αυτά, **η συμμετοχή και η συνεργασία των Τούρκων-μουσουλμάνων με τα ελληνικά κόμματα είναι μεγαλύτερη σε σχέση με το παρελθόν.**

Οι δια-κοινοτικές κριτικές που απευθύνονται στην Συμβουλευτική Επιτροπή, εάν και σποραδικές, έχουν αυξηθεί. Τέτοιες κριτικές σχετίζονται, τουλάχιστον εν μέρει, με τους στενότερους δεσμούς που έχουν αναπτυχθεί με τα πολιτικά κόμματα από μερικά μέλη της μειονότητας μέσω της συμμετοχής τους στους τοπικούς και νομαρχιακούς θεσμούς. Υπάρχουν διάφορα **παραδείγματα «ανυπακοής» της μειονότητας στην ηγεσία της (το άτυπο σώμα της Συμβουλευτικής Επιτροπή) που διατηρεί στενές σχέσεις με το Τουρκικό Προξενείο** (π.χ. οι συστάσεις της ηγεσίας για την προτίμηση υποψηφίων στις εθνικές εκλογές χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής). Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δέκα ετών, τουλάχιστον δύο από τα μέλη της μειονότητας που εκλέχτηκαν στο ελληνικό Κοινοβούλιο από λίστες εθνικών πολιτικών κομμάτων, δεν είχαν την υποστήριξη της Επιτροπής, η οποία είχε προτείνει άλλους υποψήφιους.

Η συμμετοχή των μουσουλμάνων στους τοπικούς και νομαρχιακούς θεσμούς, καθώς και οι ευκαιρίες συμμετοχής σε αναπτυξιακά περιφερειακά προγράμματα ενισχύουν **την ενσωμάτωση της μειονότητας στην ελληνική κοινωνία.** Υπάρχει μια **αυξανόμενη αναγνώριση της ανάγκης να ξεπεράσουν ανεπάρκειες και να αλλάξει η νοοτροπία της μειονότητας**, ιδιαίτερα όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσής, τη γνώση της ελληνικής γλώσσας και την ανάπτυξη των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων.

Θα ήταν ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς την πορεία της **νέας γενιάς της μειονότητας** που από το 1998 σπουδάζει σε ελληνικά πανεπιστήμια. Στο πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής ενσωμάτωσης της μειονότητας, η ελληνική νομοθεσία καθιέρωσε

ένα επιτρεπόμενο όριο εισακτέων μειονοτικών φοιτητών στα ελληνικά πανεπιστήμια. Εκατοντάδες από αυτούς σπουδάζουν ή έχουν αποφοιτήσει πρόσφατα.

Το στοιχείο που θεωρείται «καινούργιο» στις πολιτικές της μειονότητας στην Θράκη είναι η σύνδεση της εκδήλωσης του εθνικού τουρκικού χαρακτήρα με την επιδίωξη ένταξης στην ελληνική κοινωνία. Ενώ πριν από δέκα χρόνια μια τέτοια στάση θα θεωρούταν ως απαράδεκτη υποχώρηση στην επιθυμία του ελληνικού κράτους για αφομοίωση της μουσουλμανικής κοινότητας, σήμερα εμφανίζεται όλο και περισσότερο ως προϋπόθεση για την αποτελεσματική επιδίωξη των συμφερόντων της μειονότητας και την επιβίωση της: «εάν ο στόχος μας είναι να επιτύχουμε το σεβασμό των δικαιωμάτων της μειονότητας, δεν θα αφήσουμε την επιτευχή του σε εκείνους που είναι ανίκανοι να εκφραστούν στα ελληνικά» δήλωσε ένα από τα άτομα που μας παραχώρησε συνέντευξη.

Κύρια συμπεράσματα όσον αφορά τις πολιτιστικές και πολιτικές απαιτήσεις

Οι παράγοντες της τοπικής κοινωνίας αναφέρονται συχνά **στη σημασία του ευρωπαϊκού πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Οι κανόνες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται να έχουν επηρεάσει την ελληνική κυβερνητική πολιτική έναντι της μειονότητας και να έχουν ενεργήσει ως εξωτερικός περιορισμός ενάντια στον εθνικισμό και τα μεροληπτικά μέτρα που λαμβάνονται στο εσωτερικό. Υπάρχει μια συντριπτική αντίληψη στην μειονότητα σύμφωνα με την οποία η ΕΕ αποτελεί εξωτερική εγγύηση για τα δικαιώματά τους, παρά τις ανεπάρκειές της. Παρέχει προστασία ενάντια στον εθνικισμό και μια εναλλακτική λύση στο έθνος- κράτος.

Σε αντίθεση με το έθνος-κράτος, η Ευρωπαϊκή Ένωση, ένας πολυπολιτισμικός χώρος, επικυρώνει τις πολιτιστικές απαιτήσεις της μειονότητας για αυτό-προσδιορισμό. **Η ΕΕ παρέχει μια διέξοδο από τους περιορισμούς του έθνους-κράτους**. Η μειονότητα δείχνει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην Ε.Ε. από ότι στο ελληνικό κράτος αλλά όχι τόση όσο στην Τουρκία. Η Τουρκία θεωρείται από την πλειοψηφία όσων παραχώρησαν συνεντεύξεις ως ο πιο αξιόπιστος εξωτερικός εγγυητής της μειονότητας, μιας και η ΕΕ δεν έχει υπερασπίσει ενεργά τα δικαιώματά της μειονότητας με τόση συνέπεια όση η Τουρκία.

Τόσο **οι μειονοτικοί όσο και οι πλειονοτικοί** που παραχώρησαν συνεντεύξεις αναγνωρίζουν τις θετικές ελευθερίες που πρέπει να απολαμβάνει η μειονότητα, ειδικότερα το δικαίωμά στην μειονοτική εκπαίδευση (που προβλέπεται στη Συνθήκη της Λοζάνης του 1923). Ωστόσο, οι δύο πλευρές **διαφωνούν ως προς τον σκοπό και τους τρόπους της σχετικής εκπαίδευσης**. Ενώ οι πλειονοτικοί θεωρούν ότι το ζήτημα της εκπαίδευσης (που όλοι οι τοπικοί παράγοντες αναγνωρίζουν ως θέμα κυρίαρχης σημασίας για την ανάπτυξη της περιοχής), λύθηκε, οι αντιπρόσωποι της μειονότητας πιστεύουν το αντίθετο. Δέχονται ότι η υποδομή και τα εγχειρίδια έχουν βελτιωθεί αλλά κατακρίνουν τη γενική δομή του προγράμματος σπουδών και το σύστημα κατάρτισης των δασκάλων της μειονότητας. Ζητούν **πλήρη διγλωσσία στην εκπαίδευση**, ώστε τα μέλη της μειονότητας να διατηρήσουν τον εθνικό πολιτισμό τους και συγχρόνως (με άριστη εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας) να ενσωματωθούν επιτυχώς στην τοπική και εθνική κοινωνία, καθώς και στην αγορά εργασίας. Κάποιοι από τους μειονοτικούς υπογραμμίζουν τη σημασία της άριστης γραφής και ομιλίας στα ελληνικά. Θεωρούν ότι η γνώση της ελληνικής γλώσσας, αποτελεί υποχρέωση της μειονότητας προς το ελληνικό κράτος και μπορεί να συμβάλει στην εύρεση δουλειάς και στην οικονομική πρόοδο. Ζητούν επίσης **σεμινάρια σε πανεπιστημιακό επίπεδο για την κατάρτιση των δασκάλων της μειονότητας**.

Τα κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία είχαν έμμεση επίδραση στην αναγνώριση των εκπαιδευτικών αναγκών της μειονότητας: τα μέλη της μειονότητας έχουν συνειδητοποιήσει ότι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο της μειονότητας δυσχεραίνει την εκμετάλλευση των νέων οικονομικών ευκαιριών. Μερικοί εκφράζονται χωρίς περιστροφές: πώς θα μπορούσε να

επωφεληθεί η μειονότητα από τα χρηματοδοτικά προγράμματα όταν τα μέλη της είναι ανίκανα να διαβάσουν, να μιλήσουν ελληνικά, ή να συμπληρώσουν μια αίτηση;

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Γενικά, η ταύτιση με την εθνοτική ομάδα φαίνεται να έχει μικρότερη σημασία ως καθοριστικός παράγοντας στις οικονομικές δραστηριότητες, ωστόσο, οι διχόνιες και οι διακρίσεις του παρελθόντος, ενώ έχουν σημαντικά εξασθενήσει, εξακολουθούν να υπάρχουν. Συνεχίζονται όχι τόσο με τη μορφή θεσμικών διακρίσεων αλλά μέσα από συμπεριφορές και έμμεσες προτιμήσεις που εξακολουθούν να ευνοούν μέλη της πλειονότητας εις βάρος της μειονότητας.

Ωστόσο, η νέα γενιά της μειονότητας διακατέχεται από ένα νέο όραμα και μία νέα αντίληψη ως προς την ταυτότητα: το ζήτημα δεν είναι τι δύναται ή δεν επιθυμεί το ελληνικό κράτος να πράξει για την μειονότητα αλλά τι μπορούν τα μέλη της μειονότητας να πράξουν για τον εαυτό τους. Πρόκειται για μια στάση αποστασιοποίησης από τον εθνικισμό που διάκειται θετικά στο θέμα της ενσωμάτωσης σε περιφερειακό πλαίσιο. Αντανακλά επίσης αποδοχή της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης στη Θράκη και στην Ευρώπη και αμφισβητεί τη μονολιθική αντίληψη του ελληνικού και του τουρκικού εθνικισμού, δίχως όμως να την ανατρέπει ριζικά.

Ο τουρκικός και ο ελληνικός εθνικισμός εξακολουθούν να έχουν εξέχουσα σημασία για την μειονότητα και την πλειονότητα, τόσο μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων όσο και μεταξύ των υπόλοιπων κοινωνικών παραγόντων και πολιτικών φορέων. Ωστόσο, ο εθνικιστικός προσανατολισμός έχει σημαντικά μετριαστεί κατά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Αυτή η διαφανόμενη μετριοπάθεια συνδέεται στενά με την ενσωμάτωση, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, της μειονότητας στις τοπικές δομές της πολιτικής συμμετοχής και της οικονομικής ανάπτυξης.

Σημαντικός αριθμός μελών της μειονότητας, κυρίως της νέας γενιάς, υιοθετεί μια πιο κριτική στάση απέναντι στον παραδοσιακό τουρκικό εθνικισμό και στο βαθμό που αυτός σχετίζεται και εξαρτάται από σχέσεις πατρωνίας με την Τουρκία. Ταυτόχρονα, υποστηρίζουν το δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό τους ως μέλη μιας εθνοτικής τουρκικής μειονότητας. Ο εθνικισμός φαίνεται να έχει χάσει κατά ένα βαθμό τον αποκλειστικό χαρακτήρα και την πολιτική ισχύ που είχε την προηγούμενη δεκαετία και μεταξύ των χριστιανών της περιοχής, παρά την συνεχιζόμενη αντίδρασή τους στο αίτημα της μειονότητας να αναγνωριστεί ως τουρκική.

Εξαιτίας του πολυπολιτισμικού και πολυεθνικού της χαρακτήρα, η ΕΕ ενθαρρύνει έμμεσα την ύπαρξη μιας ξεχωριστής τουρκικής εθνοτικής ταυτότητας. Την ίδια επίδραση ασκεί και η προώθηση κανόνων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα αιτήματα για πολιτισμική αυτονομία που προβάλλονται μέσα από τις διεκδικήσεις της μειονότητας σε συνάρτηση με το ζήτημα της θρησκείας και το ζήτημα αυτοπροσδιορισμού χαίρουν ευρείας αποδοχής από τα μέλη της. Τα αιτήματα αυτά δεν υποστηρίζονται μόνο από ομάδες που συνδέονται στενά με το τουρκικό προξενείο αλλά και από ευρύτερα στρώματα της μειονότητας, ακόμη και αν αντιτίθενται στην πολιτική που ακολουθεί το προξενείο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι υπάρχει μια εξίσου ισχυρή τάση για ενσωμάτωση στην ελληνική κοινωνία, η οποία απουσίαζε πριν από δεκαπέντε χρόνια όταν η εθνική πολιτικοποίηση ήταν στο απόγειό της. Οι διαδικασίες της περιφερειακής ανάπτυξης πολύ πιθανόν να έχουν συμβάλει στο να εμποτίσουν την πεποίθηση στους κόλπους της μειονότητας ότι θα πρέπει να επιδιώξουν τα συμφέροντά τους μέσα από τους ελληνικούς θεσμούς της εκπαίδευσης και της πολιτικής συμμετοχής.

Ωστόσο η άκαμπτη αντίδραση της ελληνικής θρησκευτικής πλειονότητας και των αρχών του κράτους να αναγνωρίσουν τους συλλόγους που φέρουν το όνομα 'τουρκικός' στον τίτλο τους, και να ανταποκριθούν στο αίτημα για επιλογή του μουφτή από την ίδια την κοινότητα, αποτελούν παράγοντες που συντηρούν την καχυποψία της μειονότητας. Οι ελληνικές αρχές και τα πολιτικά κόμματα συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν τα αιτήματα αυτά ως αιτήματα που προωθούνται κυρίως από την Τουρκία και όχι από μια εθνοτική μειονότητα, η θρησκευτική ταυτότητα της οποίας είναι σαφώς εδραιωμένη σε θεσμούς και πρακτικές. Η αδυναμία των αρχών να κατανοήσουν την διαφορετική και πολυσχιδή σημασία που αποδίδουν τα άτομα της μειονότητας σε σχετικά ζητήματα θα μπορούσε να οδηγήσει σε περαιτέρω πόλωση.

Προτάσεις πολιτικής

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας που παρουσιάσαμε στο κείμενο αυτό, θα θέλαμε να διατυπώσουμε τις εξής πολιτικές προτάσεις:

Σχετικά με τις στρατηγικές περιφερειακής ανάπτυξης

Διαφάνεια στην ενημέρωση και στην δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με προκηρύξεις για αιτήσεις χρηματοδότησης και συμμετοχή σε αναπτυξιακά προγράμματα ή άλλες πρωτοβουλίες που προωθούν την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

Συγκεκριμένα:

- ▶ Μετάφραση των κειμένων των προκηρύξεων και των εντύπων αίτησης στα τουρκικά
- ▶ Δημιουργία δίγλωσσων γραφείων στους δήμους και στις νομαρχίες της περιοχής, τα οποία θα είναι αρμόδια για να καθοδηγήσουν τους ενδιαφερόμενους και να βοηθήσουν στην προετοιμασία των αιτήσεων. Τα εν λόγω γραφεία δεν είναι απαραίτητο να αποτελούν μέρος της δημόσιας διοίκησης. Η λειτουργία τους θα μπορούσε να ανατεθεί σε ιδιωτικές εταιρείες μέσα από ανοιχτούς δημόσιους διαγωνισμούς.

Μεγιστοποίηση της διαφάνειας όσον αφορά τη διαδικασία υποβολής των αιτήσεων, της έγκρισης, της επιλογής τους, καθώς και στην κατανομή των κονδυλίων ώστε να μην εμπλέκονται προσωπικές προτιμήσεις και οποιασδήποτε άλλης μορφής διάκριση, άμεση ή έμμεση, μεταξύ των ενδιαφερομένων υποψηφίων τόσο της μειονότητας όσο και της πλειονότητας.

Θα πρέπει ενδεχομένως να ιδρυθεί μια επιτροπή διαφάνειας η οποία θα διεξάγει τυχαίους ελέγχους εφαρμογής της διαδικασίας αξιολόγησης και επιλογής και θα κάνει τεστ αξιολόγησης μέσω ερωτηματολογίων προς τους ενδιαφερόμενους που υπέβαλαν αίτηση ή έλαβαν χρηματοδότηση.

Βελτίωση του δίγλωσσου χαρακτήρα των δημοσίων υπηρεσιών που θα ενθαρρύνει και θα διευκολύνει τους πολίτες από τις ορεινές περιοχές να ενημερωθούν για τα σχετικά προγράμματα και να υποβάλουν αιτήσεις προκειμένου να ενταχθούν σε προγράμματα χρηματοδότησης και επωφεληθούν από άλλα μέτρα υποστήριξης και ανάπτυξης.

Διάθεση περιφερειακών αναπτυξιακών κονδυλίων συγκεκριμένα για επιχειρήσεις διακοινοτικού χαρακτήρα. Σε επιλεγμένους τομείς και σε επιλεγμένα προγράμματα χρηματοδότησης, πρέπει να πριμοδοτούνται αιτήσεις που υποβάλλονται από κοινού από άτομα της πλειονότητας και από άτομα της μειονότητας, ή από εταιρείες που έχουν σκοπό να βελτιώσουν την οικονομική συνεργασία μεταξύ των δύο κοινοτήτων στη Θράκη.

Τα σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση σε στρατηγικές και προτάσεις που στοχεύουν στη διεξοδική αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές και αυτές που κατοικούνται από τη μειονότητα στα νότια του νομού Ξάνθης και του νομού Ροδόπης.

Σχετικά με τις πολιτικές και τις πολιτισμικές διεκδικήσεις

- ▶ Αναγνώριση των συλλόγων της μειονότητας που φέρουν τη λέξη ‘τουρκικός’ στο τίτλο τους, υπό τον όρο βέβαια ότι η φύση τους και ο χαρακτήρας τους είναι συμβατοί με το ελληνικό σύνταγμα και δεν υποδαυλίζουν μίσος μεταξύ των δύο κοινοτήτων, ούτε υποστηρίζουν εθνικές ή θρησκευτικές διακρίσεις.
- ▶ Περαιτέρω αναμόρφωση του συστήματος μειονοτικής εκπαίδευσης και βελτίωση του δίγλωσσου προγράμματος σπουδών σε όλα τα μειονοτικά σχολεία σύμφωνα με τις σύγχρονες μεθόδους και πολύ-πολιτισμικές παιδαγωγικές αρχές της εκπαίδευσης.
- ▶ Δημιουργία πανεπιστημιακού τμήματος ή πανεπιστημιακών μαθημάτων για την προετοιμασία δασκάλων που θα εργαστούν σε δίγλωσσα μειονοτικά σχολεία στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- ▶ Ενσωμάτωση των νέων αρχών και κατευθύνσεων στη μειονοτική εκπαίδευση στο σύνολο μίας ευρύτερης αναμόρφωσης του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο θα αναγνωρίζει τον πολυπολιτισμικό, πολυεθνικό και πολυθρησκευτικό χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας καθώς και το ευρύτερο μαθητικό της σώμα σήμερα (πάνω από 15% των μαθητών στα δημοτικά σχολεία της Ελλάδας είναι ξένοι).
- ▶ Αναμόρφωση του νομικού καθεστώτος του μουφτή σε εναρμόνιση με παρόμοιες πρακτικές σε άλλα κράτη της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.